

og de enkelte sangtyper, om hvilke sidste det jo gælder, at deres historie i en vis udstrækning er kendt. I arbejdets fjerde og sidste fase (kapitel 7–8) tages konsekvensen heraf. Efter en præsentation af et formentlig urgammelt fænomen, som forfatteren kalder »tone alienation tonality«, inddrages det historiske (ind imellem også kaldet »diachronic«) aspekt i en række overvejelser og undersøgelser omkring bl.a. den gregorianske psalmodi-praksis med dens højst interessante forhold under indførelsen af octoechos-teori og nodeskrift, og omkring den gammelromerske sang og dens forhold til det gregorianske standardrepertoire (forfatteren lægger sig her fast på den såkaldt frankiske teori, som han ser kraftigt støttet af sine egne undersøgelsesresultater). Herigennem når han frem til kort og fyndigt at fremlægge en samlet teori om den gregorianske tonalitets historie (s. 208–9). Den seneste etape i denne historie skulle efter teorien være invasionen af en tonal tertsstuktur (formentlig fra samtidens spillemands-musik) i de yngre sangtyper, specielt alleluia med dets netop dansemusik-lignende repetitive formstruktur. Forfatterens påfølgende un-

dersøgelse af det resterende repertoire af gradualer, offertorier og alleluia fører til resultater, der støtter hans teori, og dermed er han i stand til i sin konklusion (kapitel 9) at give en helt igennem velunderbygget og i alt væsentligt overbevisende oversigt over samtlige gregorianske proprium-sangtypers tonale historie.

I afhandlingens allersidste afsnit siger forfatteren om sit arbejde, at det har vist, at »it is not possible to give a simple description of tonality in Gregorian chant«. Og det er så sandt som det er sagt; det har afhandlingen vist til overflod. Men den har samtidig vist, at det i høj grad er muligt at give en *kompleks* beskrivelse af tonaliteten i den gregorianske sang og – hvad der ikke er af mindre vigtighed – af principielt enhver anden tonalitet. Med *The Grammar of Gregorian Tonality* har Finn Egeland Hansen ydet et omfattende og afgjort lødigt bidrag til den eksisterende viden om den tidlige europæiske musikhistorie, og i hans grundigt ekspliciterede og konsekvent gennemførte metode ligger der væsentlige impulser for den musikalske stilforskning overhovedet.

Finn Mathiassen

Jørgen I. Jensen: Sjælens musik. Musikalsk tænkning og kristendom hos Augustin. (Platonselskabets skriftserie). Gyldendal, København 1979. 153 pp.

I den hidtidige udforskning af Augustins forfatterskab har hans forhold til musikken i nogen grad været forsømt til fordel for rent teologiske, filosofiske og religionshistoriske undersøgelser. Det har af de fleste forskere været overset, at der er stærke sammenhænge mellem musikalske, teologiske og filosofiske emneområder, sammenhænge, der kan følges fra antikken og frem til renæssancen.

Musikken og det musikalske arbejde var dengang forbundet med tanken om sfærernes harmoni, med forestillingen om et velordnet, musikalsk verdensalt, som man kunne nå til erkendelse af gennem en undersøgelse af forholdet mellem de musikalske elementer og de tilgrundliggende tal. Forfatteren fremhæver med rette, at en sådan tænkemåde ikke har nogen praktisk betydning for nutidige former for musi-

kalsk erkendelse, men at den antikke og middelalderlige tænke måde alligevel ligger gemt som grundforestilling bag en række værker fra vort århundrede. Det gælder ikke blot de tolvtonale og serielle komponisters intensive arbejde med tal ved udformningen af deres værker, men tanken om en dybere sammenhæng mellem tal og toner er desuden beskrevet af digtere som Thomas Mann, Hesse og Rilke.

Man kunne her tilføje, at sammenhængen mellem tal og toner også har fortalere blandt det 19. århundredes æstetikere. Blandt disse H. C. Ørsted, der finder durtreklagen den skønneste af alle samklange på grund af de enkle talforhold (4, 5, 6) mellem akkordens grundtone, store terts og kvinten (I dialogen »Om Grunden til den Fornøjelse, Tonerne frembringe«, 1808).

Kildematerialet til Augustins musikanskuelser er hentet fra adskillige af hans skrifter, hvoriblandt især *De ordine* og *Confessiones*. Men hovedkilden er så afgjort *De musica* og inden for dette skrift 6. bog (sidste afsnit). Gennemgangen af dette skrift er præget af en stærk koncentration omkring tekstens forløb og en minutøs iagttagelse af selve bevægelsen og fremdriften i teksten. En sådan metode, der i nyeste tid har vundet voksende tilslutning i forskningen, indebærer mulighed for at fremdrage hidtil uopdagede sider af de gamle tekster.

Som resultat af undersøgelsen udkrystalliseres, hvad forfatteren betegner som »nye musikalske forståelsesformer.« Det drejer sig især om tanken om musikkens bevægelse ad tidens linje, erindringens betydning for musikoplevelsen, sjælens flerstemmighed, musikkens evne til at udsige det udsigelige samt det nye syn på det musikalske sanseindtryks realitet.

Interessant er ikke mindst, at det i Augustins 6. bog *De musica* erkendes, at sjælen kan arbejde på flere måder, uden at dens enhed antastes. Desuden at en lignende

forestilling om samtidighed ligger bag Augustins analyse (i *Confessiones*) af, hvordan fortiden og fremtiden er nærværende i øjeblikket som erindring og forventning. I den forbindelse konstaterer Jørgen I. Jensen med rette, at sådanne erkendelser leder tanken hen på den særlige udvikling af flerstemmig musik, der fra middelalderen og fremover karakteriserer den vestlige musikkultur.

I samme retning peger Augustins erkendelse af, at man ikke kan vurdere, hvad man hører, med mindre *erindringen* er i funktion. Netop erindringen er for den vestlige musiks videre udvikling op til nutiden en art underforstået æstetisk kriterium på lignende måde som for Augustin. Sådan at forstå, at det er erindringen, der formår at samle indtrykket af den klingende musik til en form. Uden erindrings- evnen ville oplevelse af musikalske størrelser som f.eks. fuga eller sonateform være utænkelig.

Det anførte er blot et par af de interessante aspekter, som er fremkommet som resultat af Jørgen I. Jensens omhyggelige analyse af Augustins tanker. *Sjælens musik* er i det hele taget en både righoldig og spændende afhandling. Spændende ikke blot fordi Augustins synspunkter fremstår som en forvandling af den antikke tradition ved den kristne tænkningens bistand. Men – som forfatteren understreger – fordi vi i nutiden næppe kan nå videre uden en erkendelse af den ældre tradition, og navnlig de helt selvfølgerlige og ofte skjulte forhold i forbindelse med musikken, som Augustin beskriver. Som nutidigt eksempel anføres Per Nørgårds musik som efter forfatterens mening fremtræder som ny og original bl.a. »i kraft af det store traditionsrum, som den åbner ind til«. Naturligvis er Per Nørgårds musik ikke at opfatte som en musikalsk konkretisering af Augustins tanker, »men den rummer som Augustins tænkning en

bestræbelse på en musikalsk orientering, der er bredere end det enkelte værk, og den er præget af en besindelse på musikkens elementære forhold.«

Sammenfattende kan det siges, at det er lykkedes Jørgen I. Jensen at påvise nye perspektivrige aspekter i Augustins musikopfattelse, ligesom det gennem hans ar-

bejde klart fremgår, at en sådan fornyet undersøgelse af oldtidens og middelalderens musikæstetik også er af nutidig relevans. *Sjælens musik* kan derfor varmt anbefales som lønsom og inspirerende læsning. Til bogens værdi bidrager også det fyldige note- og henvisningsapparat samt personregister.

Børge Saltoft

Dan Fog: Grieg-katalog. En fortegnelse over Edvard Griegs trykte kompositioner, København, Dan Fog Musikforlag, 1980, 143 pp.

For nogle år siden havde den amerikanske musikvidenskabsmand Jan LaRue anledning til at omtale Dan Fog som den ene af sine to yndlings-forfattere indenfor musikvidenskabelig litteratur. Eftersom den anden hed Rumor, kan vi fornemme, at det er uoverensstemmelsen mellem disse navne, som engelske ord (Tåge og Rygte), og deres ejermænds videnskabelige virksomhed, som har kildet vor lystige amerikanske kollegas humoristiske sans. De, der kender Dan Fog, kan dele hans morskab, for han er så udpræget et ordensmenneske, som med en skarp hjerne og enorm flid netop har tilstræbt at rydde tågen af vejen og bringe orden i den ene bibliografiske opgave efter den anden. (Omfanget af hans arbejde er nylig beskrevet af Sigurd Berg i den nye udgave af *Dansk biografisk Leksikon*, bd. 4). Det har betydet meget for musikforskningen i Danmark at have et videnskabeligt-orienteret musikantikvariat ved hånden, så at sige, men også vore nabolande i Norden har nydt godt af det. Dan Fog var således medstifter i 1962 af den norske Edvard Grieg-komité, for hvilken han skabte det nødvendige bibliografiske grundlag, i form af en fuldstændig værkfortegnelse, så arbejdet kunne begynde på den monumentale *Edvard Grieg Gesamt-*

ausgabe (GGA). Fra denne oprindelse har værkfortegnelsen fundet vej, som forfatteren selv fortæller, til adskillige musiklexika der er blevet udgivet i de senere år, såsom Grove, Sohlman, Cappelen, etc. Senest er der kommet en fuldstændig tematisk fortegnelse over Griegs værker i Finn Benestad og Dag Schjelderup-Ebbe: *Edvard Grieg. Mennesket og kunstneren* (Oslo, Aschehoug, 1980); også denne bygger på Dan Fogs upublicerede arbejde, og forfatterne takker ham for tilladelse til at benytte det. Flere lister over Griegs kompositioner er efterhånden således blevet gjort tilgængelige, alle hidhørende fra Dan Fogs fortegnelse fra 1965. Når nu ophavsmanden selv udgiver et *Grieg-katalog*, skulle man forvente, at det er fordi tiden er inde til at krone 15 års arbejde med den officielle definitive værkfortegnelse. Men nej: i forordet læser vi, at også denne fortegnelse er »et foreløbigt arbejde, der blev til i 1965«. Så må man spørge: hvis det stadigvæk kun er foreløbigt, hvorfor skal det da udgives, og hvis det skal udgives som en selvstændig bog, hvorfor er det da ikke definitivt? Svaret er åbenbart dette: udover værkerne udgivet under opustallene 1-74, findes der adskillige af Griegs kompositioner som blev udgivet uden opus-tal. Disse havde